

Alper Gürkan

MÜTERCİM

Alper Gürkan: 1980 yılında Niğde'nin Ulukışla ilçesine bağlı Kılan kasabasında doğdu. Babasının memuriyeti sebebiyle ilk ve orta öğretimini Anadolu'nun çeşitli illerinde tamamladı. Sosyoloji okudu. *Hece, Dergâh, Ayraç, İtibar, TYB Akademi, Düşünen Siyaset, Opus dergileri, Taraf* gazetesinde yazıları yayımlandı.

MÜTERCİM

ALPER GÜRKAN

HECE YAYINLARI

Hece Yayınları: 280
Roman

Birinci Basım: Ağustos 2013
© Hece Yayınları

Kapak Tasarımı: Sarakusta
Son Okuma: Erdoğan MURA
Teknik Hazırlık: Bülent GÜLER

Baskı: Öncü Basımevi
Kazım Karabekir Caddesi
Ali Kabakçı İş Hanı No: 85/2
İskitler / ANKARA
Tel: 384 31 20

ISBN: 978-605-5108-11-3

HECE YAYINLARI
Konur Sk. No: 39/1-2 Kızılay / Ankara
Yazışma: P.K. 79 Yenışehir / Ankara
Telefon: (0 312) 419 69 13
Fax: (0 312) 419 69 14
e-posta: hece@hece.com.tr

Bahadır'a
ve artık dili dönmeyen *insana...*

“O her an yeni bir oluřtadır...”

Rahman, 29

*“Dünyadaki eylemler, iyilikler, mutluluklar
ve yaratıcılıkların tümü;
yaşanmış yazgılardır, ben'e dönuşmüş yazgılar.”*

Hermann Hesse

1.

Kalbindeki ferahlık ve cesarete rağmen bacaklarının titreyişine hayret eden idam mahkûmu, yağlı ilmeğin önündeki sehpa sü-rükleneceği yeni bir serüven olduğuna inanıyordu. Çünkü son anda yapılan tebliğe göre devletin ulu reisi tarafından affedilerek Mısır'a sürgün edilmişti. İnfaz memurları, acil koduyla yetiştirilen emri alır almaz birbirlerine şaşkınlıkla bakışmışlar ve neler olduğunu anlamak için, mahkûmu gözleri bağlı hâlde avluda derin bir sessizlikle baş başa bırakıp on dakika önce binaya girmişlerdi.

Arada bir içerden gelen seslerden başka bir şey işitmeyen mahkûm, bunaltıcı düşlerden uyandığı bu sabah, avluda yalnız olup olmadığını bile bilmeden bekliyordu. Bedenini ince bir zar gibi saran titremelerin sabah serinliğinden mi yoksa ölüm korkusundan mı kaynaklandığını düşünmekten kaçarken ruhunu teskin etmeye çalışıyordu. İçindeki pişmanlıklarla bir yandan günahlarından ötürü tövbeler ediyorken diğer taraftan hepsini hatırlayabilmesi umuduyla bir gün, bir saat, belki de bir dakika daha fazla yaşayabilmek için dua ediyordu. Bunu yaparken ölümün eşiğinde hissettiği bu nedametten de ayrıca hicap duyuyordu. Çünkü içine dolan milyarlarca vehmin sahibi olan kara bir ses, yaşama umudunu tövbesiyle değil hayata karşı duyduğu utanılası tutkusuyla ilişkilendiriyordu.

Yaşama arzusundan neden utanması gerektiğini bu kara sese soracak cesareti kendinde ararken minarelerden ezan sesinin yükseldiğini duydu. Sebebini bilmediği bir rahatlamayla gırtlığından dışarı boşalan nefesi, "Aziz Allah..." diye dağıldı havada.

Serinlik yüzünde dolaşırken darağacının gölgesindeki bu sinir bozucu bekleyişten tam on sekiz ay önce karların şehri ince bir örtü gibi kapladığı günü hatırladı. O gün de geçmişin sırtına yüklediği ağırlıklardan kaçıp hayallere dalıyordu durmadan. Uykuyla uyanıklık arasında, rüyayla hayat arasındaki sesleri dinliyor, içini aydınlatacak bir sırrı işitmeyi umuyordu. Ne tuhaftı ki otuz beş yıllık ömründe aşkın derinlerden gelen yankısını da ilk defa o zaman fark etmişti. Tıpkı şimdi, “es’selatü hayrun mine’n-nevm” diye tekrar ederken her şeye rağmen hayatı sevdiğini fark ettiği gibi...

Zamanın kara bir veba salgını gibi her şeyi çürüterek ve acı vererek yayılışından nasibini alan aşk da tüm mana ve geçerliliğini yitirmişti oysa. Hayatı kuşatan kargaşa, neleri yok etmemişti ki? İmparatorluğun maziye hapsedildiği günlerdi ve o da cumhuriyetin gelişini ilgiyle seyredip alkış tutanlardan biriydi. Ama sonra aniden tepe taklak olan bir gerçekliğin kurbanı olmuş ve kendini idam sehpasında bulmuştu.

Ölümler yüzleşince aşk kalbinde ince bir sızı olarak kalakalmış ve her şeyi unutup acısını dindirmekten ziyade onun kendini unutmaması için adeta yok olmaya razı olmuştu. Bu, elbette sadece ona mahsus bir yazgı değildi. Birçok kişi parçalanmış bir haritada küçük ve seçilmez birer noktaya hapsolmuş ve kendilerini saran gönüllerden ırağa düşmüşlerdi. Saltanatın şerefi için kurşun sıkıp, hilafet sancağı uğruna cihada katılmış nice kişi, her şeyin bir vapurla güneşin batışına doğru gönderilişinin acısını yüreğine ekerek unutmak ve unutulmak arzusuyla ölüme teslim olmuştu. Bunlar olup bitirken bir ağacın altında, bir uçurumun kenarında, bir gölgenin dibinde taş gibi donup kalmak ve sonra hasretin buzlarıyla beraber eriyip yerin karanlıklarında yok olmak nasıl bir tercih olabilirse onun gibilerin de gelen yeni günle gönüllerden, hafızalardan, akıllardan silinip gitme arzuları öyle bir tercihti.

Kahredici damgalarla anılmak yerine bu tercihle yananların içinde ona göre acınmayı en az hak eden de kendisiydi: Akif oğlu Hamdi’den olma, Seyfi kızı Müberra’dan doğma, 1889 İstanbul doğumlu, Mütercim Halid Hamdi Bey. Ne yaşamış olursa olsun, acın-

mayı hatta haklı görülmeyi zinhar istemiyordu. Bacakları şimdi titriyorduydu da ismiyle anılan her şeyin yok olması, tek beklentisi ve tek umuduymdu. Vaktinde kendisine epey hürmet etmiş ulu reis tarafından idamı kaldırılan bu adam için artık başkalarının sabahında uyanmak, başkalarının rüyalarına dalmak ölümden daha ağırdı. Bu yüzden affedilişine sevinmiş sayılmazdı. Şimdi ölmeyecekti ama şimdiden sonra kendi olarak yaşayamayacaktı da. Değişecek, bambaşka birisi olacaktı.

Artık bir başka kimlikle yaşayacak olmanın kahrından birazcık uzaklaşmak ve kendini başkalarında değil, başkalarını kendinde bulmak için hikâyesinde kendini arayıp duracaktı. Her şeye rağmen hayatı mutlulukla tamamladığından emin olduktan sonra yaptığı gibi, çok sevdiği karısıyla oturup oğullarının büyümesini seyrederken her şeyin güzel bir sonla bittiği bu hikâyeyi de hep yeniden yaşayacaktı...

2.

İdam sehpasında öylece bekletilen, sonra alelacele indirilen ve hikâyesini anlatmaya buradan başladığım Mütercim Halid Hamdi'nin sanki hiç yaşamamış gibi tanınmaması, belki de beklentisinin ilahi bir karşılığıydı. Tercüme ettiği eserin Meclis tarafından basılan kopyalarının tek nüshası hariç tamamı toplatılmıştı. Tarih kitaplarına isminin geçişini kolaylaştırmaktan ziyade kendi başarısızlığının meydana çıkmasına müsaade etmek istemeyen bir mebus, bulamadığı o nüsha haricindekileri de bir hafta içerisinde yok etmişti. Dönem itibariyle çok fazla kitap matbu olmadığı için mahut eserle ilgili gazete ve mecmualarda çıkan yazılar da dâhil olmak üzere tüm arşivler iyice taranarak onunla ilgili tüm yazı, vesika ve haberler de ateşe atılmaktan kurtulamamıştı anlaşılan.

Nasıl ve ne biçimde olduğu o dönem için bir giz olsa da bulamadığı için Mebus'a kâbuslar yaşatan tercümenin -"Dostum Ağâh Bey'e" diye imzalanmış- nüshasıyla birlikte bu hikâye elli sekiz yıl sonra bana ulaştı. 1984'de, elli sekizinci yaşıma bastığım sene, o hazin Haziran'a tam iki yıl kaldığında oldu bu. Yeni ve güzel bir hikâye aradığım bir sırada yaşını epey almış olan annem yanıma gelerek bazı eski mektuplarla beraber sanki bir sır gibi vermişti bana hepsini. Eski yazının tarihi titreyişleri ve sarımsı kâğıtların parçalanmaya meyyal kurulukları, burnuma yapışıp kalan tuhaf kokuyla birlikte bir hazinenin haritası gibi sayfa sayfa yerleşip kaldılar beynimde. Kütüphaneden yepyeni bir kitap alıp kurcalasam, masamdan kalkıp bir yerlere gitsem, bembeyaz bir sayfaya bir şey-

ler karalamaya çalışsam ya da gözlerimi tavana çakıp uyumak istesem; bakmaya doyulmamış bir sevgilinin soluk resmi gibi canlanıp duruyorlardı zihnimde.

Bu tuhaflığı önce öylesine bir meraktan sandım. Çünkü bu sayfaları ilk okuduğumda ne olduklarını anlamam pek mümkün olmamıştı. Defterlere kötü bir el yazısıyla doldurulmuş uzun hikâye ve artık kırılğan bir sarılığa boğulmuş eski mektuplardan daha çok ilgimi çeken benimle yaşıt olan bu kitaptı. Ondan eskiliğinden gayrı teccüssümü dürtten bir şeyler vardı ama neydi? 1926'da Ankara'da basılmış herhangi bir kitaptı oysa. Tarihinden dolayı, hiçbir sırrı taşınmasaydı bile özen gösterip onunla ve yazılanlarla ilgilenirdim muhakkak. Fakat onun bana ulaşmasıyla birlikte yüzleştığım bazı gerçekler, uzun bir sessizliğe mahkûm edilmiş bir hikâyenin bana kadar uzanan parçalarından ötürü özellikle dikkatimi çekmişti.

Hemen kitabı, kitabın müellifi olan Rus düşünürü ve Türkçeye tercüme eden çevirmeni araştırmam da bu ilginin yarattığı merak vesilesiyle oldu zaten. Ortada çözülmesi zor bir gizem vardı: Kitabın Rusça orijinali yanı sıra, Fransızca, İngilizce ve hatta Arapça dâhil birçok çevirisinin dünyanın birçok kütüphanesinde bulunduğunu öğrenmiştim. Yazarı hakkında da -gerçek kimliğini gizleyip müstear ad kullansa da- birçok bilgiye, belgeye rastlamıştım. Ama yaptığım tüm araştırmalara rağmen eserin Türkçe çevirisi ve çevirmeni hakkında bir bilgiye ulaşamadım.

Doğrusu, buna ilk başlarda hiçbir ehemmiyet de vermedim. Yaygın bilgi kısırdöngüsünün içinde yer bulamamış birçok kişi ve eserden haberdar olduğum için, bir kaç arkadaşımın da yardımıyla bazı kütüphanelerde hem Türkçe tercümeyi hem de mütercimini araştırmaya karar verdim. İki aydan uzun süren bu uğraşa rağmen benim adıma kütüphanelerin istif kartlarını, zimmet arşivlerini, girdi-çıkıtı kayıtlarını, teslim-tesellüm tutanaklarını didik didik eden dostlarım da bu konuda hiçbir malumat elde edemediler. Ben de hiçbir şey bulamadım.

Herhangi bir emareye ulaşamamamız üzerine araştırmacı bir dostum, bana hiç bilmediğim şeylerden bahsetmeye başlayınca ar-

tık bir bilinmeze doğru yol aldığımı da farkına vardım. Ama durmak ve vazgeçmek için çok geçti: Ömrünün ciddi bir parçasını kütüphanelerde harcayan bu arkadaşım, “*Kayıp Kitaplar Külliyyatı*”ndan bahsedince şaşkınlığım ve merakım iyice artmıştı çünkü. Bu kitap da tüm nüshaları ortadan kaybolmuş olup başka kitaplardaki alıntılar haricinde yok olmuş eserlerden birine dönmüştü anlaşılan. Kur’an’dan ayrı olarak indiği iddia edilen Furkan, Hanok’un sırlarını içeren bazı kitaplar, on ikinci yüzyılda yazılmış olan ve şimdi hiçbir nüshası bulunmayan Şeyh Ali Hakkani’ye ait hazineler değerindeki “*Sırr’ül Esrar*” ya da on altıncı yüz yılda yazılmış ve Anadolu’nun ücra bir köşesindeki Güzelel beldesinde mukim bir hakkâk ustadının yasak ve gizli aşkını anlatan “*Güzelelli Erkekler Divanı*” gibi adı var kendisi yok bir eseri söz konusu çeviri. Ya da sadece onlar gibi bir efsane...

O günlerde daha birçok ilginç örneği benimle paylaşan arkadaşım, elimdeki çeviriyi görünce oldukça heyecanlanmış ve kataloglarda kendine hiçbir zaman yer bulamamış olan bu tercümenin merakıyla dolmuştu. Ancak, kitapla ilgili olarak gelen mektupta Mütercim Halid Hamdi Bey’in hayatına dair hikâye edilmiş notları okuyunca tüm hevesi kaçmıştı: 1926’da basılan gerçek bir kitabın –üstelik tercüme bir eserin- kaybolmasının mümkün olamayacağına inanıyordu çünkü. Hatta anlatılan günlerle ilgili de bazı tutarsızlıklar, bazı eksiklikler vardı ona göre. Yaşanmamış bir takım olaylardan söz ediliyor, Meclis’te hiç gerçekleşmemiş tartışmalar gerçekleşmiş gibi anlatılıyordu. Hâl böyle olunca onun, kitabın düzmece olduğu, bir matbaada telif-tercüme meraklısı birilerince bir kaç nüsha basıldığına dair fikrine ben de katılmaya başladım.

Ta ki umutsuzlukla araştırmalarımı son verdikten sonra öğrendiklerime kadar...